

Pregătirea diplomatică și Vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România

Eugen Răchiteanu

ABSTRACT

The visit of Pope John Paul II in Romania (7-9 May 1999) appeased the profound divergences that dominated the relationships between the Orthodox and Greek-Catholic. But only the future negotiations between the two Churches will demonstrate if the public declarations of fraternal love were sincere. The massive pilgrimage of both Catholic and Orthodox Christians to the places where the two Sunday services took place and the remarks of the Vatican spokesman, Joaquin Navarro-Valls : "The massive presence to both services gives birth to a new framework for the inter-confessional dialogue .We will observe Romanian and other Orthodox patriarchates evolution. The visit opened more than one door ".

On Romanian land, half the distance between Rome and Moscow , the world was about to take part at the birth of a new pontiff. The second Millennium started with the profound wound of the Oriental and Occident Christian division. But it had finished with the sincere wish that between the two Churches the wound would heal ! The Patriarch seemed confident. The Christians and the clergy - later declared - wait the visible union of the Church . We have to go all the way down with all the forces . The Theoctist eulogized Pope John Paul II because he accepted the reappraisal of the pre-eminence of St. Peter .

Keywords: Pope John Paul II, Patriarch Teoctist, Romania, pilgrimage, diplomacy, oecumenical dialogue

Preliminarii

Înainte de a deschide pagina vizitei papei Ioan Paul al II-lea în România aş dori să deschid o pagină mai spinoasă a polemicii dintre România și Vatican, polemică experimentată imediat după revoluția din 1989. Pentru a nu fi parțial în acest articol mă voi folosi doar de cotidianul internațional „La Repubblica” care a urmărit îndeaproape situația diplomatică dintre România și Vatican. În această parte introductivă voi vorbi despre atitudinea statului român față de Vatican.

Imediat după revoluția din decembrie '89, statul român a reacționat în mod negativ, cu o declarație din partea Ministrului Cultelor Nicolae Stoicescu, când Papa Ioan Paul al II-lea a numit pentru România șase episcopi de rit latin și cinci episcopi de rit greco-catolic. Ministrul Cultelor, Nicolae Stoicescu susținea că a fost surprins, simțindu-se preocupat de înștiințarea din partea purtătorului de cuvânt al Vaticanului Joachim Navarro. Poziția ministrului Stoicescu, cum el însuși a afirmat, este stabilită fără ca Vaticanul să fi consultat preventiv Statul Român. După părerea ministrului Nicolae Stoicescu, această situație, fără precedent în istoria relațiilor dintre România și Vatican, constituie o violare a principiilor de drept internațional respectate în toate țările¹.

Viața politică română internă era foarte bine caracterizată prin sondajul efectuat de cotidianul *România Liberă*, cel mai critic ziar la adresa tuturor formelor politice din țară. Cotidianul a efectuat un sondaj de opinii în rândul cititorilor săi asupra opiniilor lor în privința personalităților politice prezente pe scena politico-parlamentară română. Luând în considerare opinia cititorilor, unii chiar influențați de observatori, sondajul s-a concluzionat avându-l în frunte pe Ion Iliescu, președintele Consiliului Național Provizoriu și liderul FSN-ului. Domnul Iliescu a fost votat în 34 de regiuni administrative ale țării, aceasta reprezentând votul a mai bine de 50 % din populația română. După Ion Iliescu ce deține un decalaj de 53-54% (conform

¹ Cfr. Cotidianul *La Repubblica* — 17 marzo 1990, pag. 14, secțiunea: *Politica externă*

datelor furnizate de cotidian) urmează Radu Câmpeanu, liderul Partidului Liberal cu procente variabile între 13 și 20%. În schimb, în alte patru județe (regiuni administrative) conduce Câmpeanu cu un procentaj de 40-45% (inclusiv capitala București) întrecându-l pe Iliescu ce deține un procentaj de 34-38%. Dacă din punct de vedere politic lucrurile se arătau în acest fel și cu toate că România era abia ieșită de sub dictatura comunistă fiind însetată de spiritual, statul nu a avut acea capacitate de a construi o relație sănătoasă cu Vaticanul.

După o serioasă reflecție, Sfântul Scaun și România a reluat oficial relațiile diplomatice întrerupte în urmă cu patruzeci de ani, aceasta fiind (se zice) o inițiativă unilaterală a guvernului de la București. Biroul de presă din Vatican emisese o declarație prin care informa că relațiile dintre cele două state vor fi reluate la cel mai înalt nivel, ceea ce reprezintă numirea unui nunțiu apostolic din partea Vaticanului și al unui ambasador din partea României care vor promova relații reciproce de prietenie între cele două state. Autoritățile din Vatican, ca și cele din România, nu anunțaseră încă numele celor doi ambasadori. Numirea celor doi diplomați se făcea într-un timp cât mai scurt, poate chiar în perioada aceleiași veri, menționa Vaticanul. România era a patra țară din Europa de Est care stabilea raporturi diplomatice depline cu Sfântul Scaun după Polonia (iulie 1989), Ungaria (februarie 1990) și Cehoslovacia (19 aprilie 1990). Cu Uniunea Sovietică exista raporturi oficiale din 14 martie 1989, prin nominalizarea reprezentantului diplomatic personal al lui Gorbaciov la Vatican și al papei la Kremlin. Intrarea în normal a raporturilor dintre România și Vatican după căderea lui Ceaușescu începuseră în februarie 1990, când autoritățile de la București au permis Papei să recompună ierarhia Bisericii Catolice din România prin nominalizarea a doisprezece episcopi, așa cum era înainte de 1948, anul în care regimul comunist a dizolvat diecezele de rit bizantin, adică cele catolice de rit oriental fideli Romei (greco-catolici) și a redus numărul diecezelor de rit latin. Prin urmare, relațiile au fost întrerupte total, când, în ziua de 4 iulie 1950 Nunțiul Apostolic a fost obligat să părăsească Bucureștiul. Pasul definitiv

pentru reluarea raporturilor dintre cele două țări a avut loc după căderea lui Ceaușescu. Unul dintre autorii principali a fost Monseniorul Angelo Sodano, secretarul Vaticanului în relațiile dintre State care, în timpul vizitei sale la București din perioada 27 aprilie – 1 mai 1990, a deschis bazele reluării relațiilor diplomatice².

Iată ce se întâmpla în aceeași perioadă în sânul creștinătății: Spyridon Papagheorghiu, mitropolitul ortodocșilor greci din Italia, “delegatul fratern” al patriarhului de Constantinopol, Bartolomeu I, a acuzat dur Biserica Catolică într-un discurs aspru ținut în aula Sinodului, în prezența Papei. *Sunt aici a spus Spyridon, pentru a exprima motivele invocate de patriarhii ortodocși care nu au venit la această adunare.* Părinții sinodali, în număr de 200, au asistat într-o tăcere jenantă la discursul lui Spyridon, și au rămas tot în tăcere la încheierea discursului său. În schimb, Papa Ioan Paul al II-lea s-a ridicat și l-a îmbrățișat pe mitropolit. În acel moment a venit un cor de aplauze din partea episcopilor prezenți. “O tensiune foarte puternică s-a creat”, a spus Spyridon, “în ultimul timp între ortodocși și catolici”. Și aceasta chiar în teritoriile eliberate de comunism. “Tensiunea”, a explicat trimisul patriarhului de Constantinopol, *se datorează refacerii Bisericilor Catolice de rit oriental, numite și “unite”, însoțite deseori de fenomene violente neobișnuite, în mod deosebit în ocuparea locurilor de cult și a caselor parohiale.* Și a adus un exemplu din Ucraina și unul din România.

Al doilea motiv: „Crearea de structuri ecleziale paralele celor ortodoxe existente de secole, în mod deosebit prin construirea de noi sedii episcopale în locuri unde nu au existat mai înainte sau unde nu sunt necesare deoarece numărul credincioșilor romano-catolici este mic”³. Și a prezentat cazul episcopilor catolici noi din Moscova și alte orașe din Rusia. “Patriarhia

² Cfr. DOMENICO DEL RIO, *Reluarea raporturilor dintre Vatican și România după patruzeci de ani* în *La Repubblica* – 16 mai 1990, pag. 14, secțiunea: *Politica externă*.

³ DOMENICO DEL RIO, *op. cit.* pag. 14.

de Belgrad”, a spus Spyridon, “nu a trimis delegat datorită poziției luate de Sfântul Scaun în conflictul dintre Serbia și Croația, favorizând-o pe ultima. Biserica ortodoxă bulgară protestează împotriva “agresivității locale a comunității catolice și a postului Radio Vatican, care acuză ierarhia ortodoxă de colaborare cu regimul comunist”⁴. În sfârșit, Biserica ortodoxă din Grecia nu a trimis nici un delegat la Sinod pentru a exprima solidaritatea proprie cu ortodocșii din Cehoslovacia și Polonia, care luptă pentru supraviețuirea proprie. Se creează impresia, a încheiat Spyridon, “că teritoriile ortodoxe eliberate de regimul comunist sunt considerate de frații romano-catolici drept ‘teritorii de misiune’. Munca grea de reconciliere pare să fie serios compromisă la ora actuală și riscă să fie întreruptă complet”⁵. Pe data de 3 decembrie 1991, în intervențiile episcopilor, în special al celor din Est, au venit și răspunsurile la probleme expuse de Spyridon. În același timp, pentru a sublinia dificultățile existente, în sala de Presă a Sfântului Scaun a fost distribuit comunicatul de presă publicat deja la 14 octombrie 1991, imediat după știrea că patriarhul de Moscova nu va trimite delegați la Sinod. Primul care a reluat tema raporturilor cu ortodocșii a fost episcopul polonez de rit oriental Ivan Martyniak, care a susținut că Biserica Catolică, atacată cu *puteri feroce* de comunism, astăzi se vede criticată și persecutată de ortodocși⁶. Acestora a lansat un apel: ”Nu vă fie teamă de catolici”, a spus, “în Europa postcomunistă este spațiu misionar pentru toți”⁷. Cardinalul Achille Silvestrini, prefectul Congregației pentru Bisericile Orientale, care de mai multe ori a avut de înfruntat aceste probleme în cadrul reuniunilor conferențiare de la Helsinki, a apărut comunitățile catolice orientale de acuzele generalizate. “Biserica”, a spus, “datorează admirație și recunoștință catolicilor orientali din Est, care au îndurat martiriul pentru fidelitatea lor față de Biserică și

⁴ Ibid.

⁵ Idem.

⁶ Idem.

⁷ DOMENICO DEL RIO, *op. cit.* pag. 14.

succesorului lui Petru, în mod special ucrainenii și românii. Astfel, ea cere deplina libertate și egalitate cu celelalte confesiuni, ca un act de justiție pe care îl merită. Avem speranța că ele vor continua susținerea drepturilor proprii îndepărtând orice act de violență. Dacă uneori s-a întâmplat să nu fie respectată legea carității”, a concluzionat cardinalul, “nu pare corect ca aceste acuze să fie generalizate tuturor fraților noștri. Este mai bine să studiem cazurile singulare împreună pentru a trage concluziile corecte”⁸. “Acuzele reciproce nu ajută la nimic și nu rezolvă nimic” a spus Jean Hirka, episcopul catolicilor de rit bizantin din Presov, Cehoslovacia. El a expus experiența propriei comunități. “Biserica noastră greco-catolică”, a afirmat, “a supraviețuit numeroaselor încercări, a pierdut toate proprietățile. Suntem o Biserică ce iartă întotdeauna. Iertând, nu am căutat nici răzbunarea, nici pedeapsa. Vrem să stabilim dreptatea și dreptul la dreptate. În caz contrar suntem împotriva legii naturale și divine”. Hirka nu a cruțat Europa occidentală. “Ea”, a spus, “se găsește sub totalitarismul democratic al dolarului”⁹.

Papa în România – pământul Ortodoxiei

Stând lucrurile în acest fel, acum vom face un pas înainte și vom vorbi de vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România.

Cotidianul italian *La Repubblica* descrie în acest fel primii pași a vizitei: „Papa Wojtyła sosește astăzi în România. Îndepărtează ultima cortină de fier ce separă catolicismul de națiunile de credință ortodoxă. Este pentru prima dată în cei douăzeci de ani de călătorii că pontiful vizitează o țară majoritar ortodoxă. Au trecut aproape o mie de ani de când (în anul 1054) a avut loc marea schismă, care a despărțit creștinii de Orient și Occident. “Este o vizită istorică”, comentează Navarro, purtătorul de cuvânt al Vaticanului, explicând că este pentru prima dată și când un patriarh ortodox invită în propria

⁸ Ibid.

⁹ Idem.

țară un Papă catolic¹⁰. Ioan Paul al II-lea se va opri la București pentru două zile și jumătate, și e foarte fericit deoarece obiectivul său este de a ajunge la deplina reconciliere între Biserica Catolică și cea Ortodoxă, în momentul în care diferențele teologice și doctrinare sunt aproape inexistente¹¹. “Dragi români, aștept cu bucurie momentul de a fi în mijlocul vostru”¹², a declarat pontiful la ultima audiență generală. Pentru Wojtyła, Bucureștiul este primul pas în drumul spre Moscova.

Cu siguranță că Papa de mai mulți ani dorea papa să viziteze capitala rusă, centrul cel mai important după Constantinopol pentru două sute de milioane de ortodocși prezenți în lume. Dar, căderea comunismului a lăsat un rod înveninat: problema bisericilor unite (greco-catolice), comunități ecleziale născute de secole când, o parte dintre cler și episcopi s-au despărțit din mai multe țări europene de ierarhia ortodoxă pentru a-l recunoaște pe Papa. Aceste comunități au fost considerate de ortodocși drept “trădători”. Catolicii îi consideră de secole “punte de legătură” în pământul schismaticilor ortodocși. Este foarte interesant și dureros în același timp că Stalin și alți lideri comuniști au rezolvat această problemă prin încorporarea forțată a greco-catolicilor în Biserica ortodoxă. Odată cu căderea comunismului, greco-catolicii s-au reconstituit, iar în momentul de față sunt în curs de litigii fără sfârșit pentru redobândirea bisericilor și proprietăților confiscate după război și atribuite forțat ortodocșilor. Aceștia din urmă, însă, acuză Vaticanul de încurajarea prozelitismului catolic agresiv în Europa de Est. Și iată că tocmai din această cauză, în 1997 s-a lansat o acuză de culme în Austria între Papa și Patriarhul întregii Rusii, Alexie II. Papa continua să lucreze la o reapropiere. Împreună cu Bartolomeu I, patriarhul ecumenic din Constantinopol, Papa Ioan Paul al II-lea a avut mereu raporturi și într-una dintre documentele sale, *Orientale Lumen*, a cerut catolicilor de a

¹⁰ Cfr. JEAN-CLAUDE PERISSET, Nunțiu Apostolic în România și Republica Moldova, *Interviul realizat de ANSA*, București, 24 Aprilie 1999.

¹¹ DE MARCO POLITI, *Papa in Romania-Terra ortodossa*, în Republica – 7 mai 1999, pag. 20, secțiunea *politica externă*

¹² Audiența generală la Vatican înainte de a veni în România.

“ispăși păcatele grave” ale schismei din 1054. Din surse sigure se poate spune că Vaticanul încearcă să diminueze revendicarea greco-catolicilor și nu a încurajat prozelitismul catolic în Est. Comunitatea Sant’Egidio a fost punte de legătură pentru vizita papală în România. În anul 1998 a organizat la București o conferință inter-religioasă care a netezit drumul. Pregătirea diplomatică a fost delicată. Pentru a nu jigni ortodocșii, Papa nu a mers în Transilvania, la Timișoara unde există o comunitate puternică greco-catolică și romano-catolică. O chestiune importantă de amintit este că pentru a afirma egalitatea dintre cele două Biserici, patriarhul Teoctist a cerut și a obținut un eveniment inedit în programul papei. Papa avea să celebreze la București o liturghie solemnă la care avea să participe patriarhul ortodox, iar la rândul său, patriarhul ortodox avea să celebreze o ceremonie la care să participe Suveranul Pontif¹³. Putem aminti că în mod paradoxal, războiul din Balcani ajută dialogul dintre catolici și ortodocși. Cererea Papei a unei noi negocieri între NATO și Belgrad, cât și mesajele sale personale adresate patriarhului sârb ortodox Pavle, au convins Bisericile ortodoxe din Balcani și Rusia că Vaticanul nu este împotriva țărilor care se recunosc de credință ortodoxă. Bucuria era pe măsură deoarece creștinii catolici și ortodocși așteptau cu emoție venirea Papei în România¹⁴.

**Credința care învinge orice barieră.
În fața creștinătății din Europa de Est**

În mod emoționant, cotidianul „Repubblica” anunța vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România: „Preasfințitul Patriarh Teoctist, conducătorul Sfântului Sinod al Bisericii Române, surâde din înălțimea celor 84 de ani: “Pare un refuz al istoriei, dar mâine dimineață un papă slav catolic va fi primit în Balcani de un Patriarh latin ortodox. Acest bătrân spiritual, îmbrăcat

¹³ Cfr. <http://www.geocities.com/Athens/Forum/9934/7-9mai.html>

¹⁴ DE MARCO POLITI, *Papa in Romania-Terra ortodossa*, în *La Repubblica* – 7 mai 1999, pag. 20, secțiunea *Politica externă*

în veșminte candidе asemenea cu barba sa albă, duce la gură cu o linguriță de cafea dulceța de struguri oferită ca reîmprospătare pentru toți cei prezenți să-l primească pe Papa, primul pontif la Romei care vizitează o națiune ortodoxă în urma schismei din 1054. Se asistă la o procesiune de tineri preoți-călugări adunați la acest eveniment, cu părul prins în spate, iar la piept purtând un lanț de aur de care atârână imaginea Fecioarei Maria. Dunărea este martora distanței dintre pământul latin, România și sora slavă Serbia, însângerată de război, motiv de rugăciune și pocăință a credincioșilor români încrezători în deschiderea dialogului pro-occidental al guvernului”¹⁵. Pe cât de adevărat se pare efuziunea dintre “religios și etnic” în ortodoxia română descrisă de marele teolog ortodox Olivier Clement, o mărturisesc picturile așezate la intrarea în Palatul patriarhal care nu la întâmplare prezintă vechiul parlament român: una evocă martiriul creștinilor subjugăți de ienicerii turci; alta, imediat după prima, reprezintă invazia catolicilor austro-ungari, săbiile cărora au străpuns pământul ortodox românesc. Teoctist, patriarhul bun, supraviețuitor al compromisurilor comuniste, l-am văzut purtând dialoguri inter-creștine din aceste picturi dar și realități, propunând o reînnoire a sintoniei Bisericii Ortodoxe cu celelalte religii. Dar nu toate afirmațiile sale pleca de la picturile din palatul patriarhal. Există alte picturi sacre asemenea celor din Kosovo care exprimă pedeapsa cu scoaterea ochilor a celor care nu se supuneau imperiului otoman. Și o știm cu toții că în Balcani, practica scoaterii ochilor era o practică iconoclastă a tuturor dușmanilor acestui curent, practică recunoscută până în zilele noastre. Dar, asemenea turcilor, au existat alte curente care au practicat același procedeu de scoatere a ochilor ostaticilor sârbi catolici din Croația, în anul 1941; au urmat apoi fanaticii ortodocși care au aplicat același gest asupra lumii musulmane din Bosnia în anul 1990. Cum ar putea supraviețui războiul balcanic împreună cu Biserica Ortodoxă, Orientul prea ignorat de generații întregi: poate

¹⁵ DE GAD LERNER, *Quando la fede è in armi* în *La Repubblica* – 7 mai 1999 – pag. 1, secțiunea: *Prima pagină*.

că Patriarhul de Belgrad, Pavle, sau Patriarhul de Moscova, Alexei II, condamnând public purificarea etnică¹⁶.

În cotidianul italian "Avvenire", Enzo Bianchi citează călugării kosovari ai decanatelor: *sârbi sau albanezi trebuie să înțeleagă că în Europa mileniului III nu există spațiu pentru etnici purificați, nici pentru teroare, nici pentru alte crime*. Nici o religie nu se reunește pentru război. Dar rămâne deschis discursul vicepremierului de Belgrad, Seselj – *unde există bisericile și mormintele sârbe, acolo e Serbia* – a găsit răspuns în întreaga ierarhie religioasă. Se mai poate adăuga prețioasa colaborare a unui tânăr deputat social-democratic printr-o serie de documente importante: există o legătură obscură legitimă în prisma religioasă a războiului din Serbia, în interiorul ierarhiei ecleziastice. Cu ani în urmă, Patriarhul Suprem al Constantinopolului ar fi declarat drept "filetism" termenii de conveniență a ortodocșilor cu tendință șovinistă ținând cont de apartenența rasială. O biserică era considerată recunoscută sau nerecunoscută în funcție de persoanele care o frecventau: etnici sau parveniți din alte regiuni.

Într-adevăr, în Balcani, amestecarea populațiilor determina fanaticii să definească proprii orice teritoriu care istoric a aparținut strămoșilor lor. Între acești fanatici, din păcate, se regăsesc și episcopi. La acest punct este de amintit că Roberto Morozzo din Rocca, în cartea sa intitulată "Bisericile Ortodoxe" (Ediția Studium), amintește ideea sârbă a unei coincidențe absolute între identitatea creștină și apărarea identității etnice, a regăsit o reînnoire a consacrării apărării dureroase din *900. În primul război mondial a murit aproape un sfert din populația sârbă, iar reformarea Regatului Iugoslaviei își găsea explicația într-o recompensă divină după atâtea suferințe. Genocidul sârb din '41-'45 din Croația de Ante Pavelic, dar chiar și purificarea etnică în teritoriu albanez recrutați de Ss în Kosovo, confirma necesitatea urgentă a salvării poporului sârb ca "popor ceresc"¹⁷.

¹⁶ Cfr. DE GAD LERNER, *op. cit.*, pag. 1.

¹⁷ Ibid.

Ioan Paul al II-lea: *Lumea trebuie să respecte minoritățile*

Dacă în Europa de est lucrurile stăteau în felul în care am prezentat mai sus, iată că două *Personalități eclesiastice îmbrăcate în alb* inaugurează mileniul al III-lea. E albă tunica și reverenda papei Ioan Paul al II-lea, albă este și îmbrăcămintea lungă a patriarhului Teoctist. Albe firele de păr ale pontifului, albă barba patriarhului de optzeci și cinci de ani. Albă pelerina papală și tot alb acoperământul de pe capul liderului Bisericii Ortodoxe din România¹⁸ afirma M. Politi în cotidianul italian „Repubblica”. Știm cu toții că încă din primul moment al sosirii lui Ioan Paul al II-lea în România, puteau fi văzuți (Patriarhul și Papa) mereu împreună. S-au îmbrățișat. Se țineau fratern de mână pentru a parcurge un scurt traseu. Surâzând, vorbeau unul cu altul. Traversa împreună orașul cu *papamobilul*, unul lângă altul, binecuvântând lumea emoționată și curioasă. “Mă simt ca în Italia, aceeași atmosferă”¹⁹, a mărturisit Papa Patriarhului privind lumea înghesuită de-a lungul străzii. Pe pământul României, jumătatea traseului dintre Roma și Moscova, lumea avea să ia parte la apariția unui nou pontif. Nu un nou superstar, rege al regilor, ci un frate împreună cu fratele aceleiași Biserici a lui Cristos. Miile de ani de suspiciune se topiseră în rugăciunea fraternă a celor doi venerabili “părinți”, așezați unul lângă altul în catedrala ortodoxă din București, primul pas al călătoriei. Miile de ani de ranchiună dispăruse în timp ce doi venerabili ai lui Dumnezeu implora Atotputernicul în latină și română pentru a conduce turma creștină spre unitate. “Doresc tot mai multă armonie între ortodocși, catolici și protestanți”²⁰, exclama Pontiful.

Emoționat și plin de curaj, papa Ioan Paul al II-lea a găsit timp și pentru a glumi. “Când am vorbit pentru prima dată la

¹⁸ Cfr. MARCO POLITI, *Il mondo rispetti le minoranze* în *La Repubblica* – 8 mai 1999, pag. 9, secțiunea: *Politica externă*

¹⁹ MARCO POLITI, *op. cit.*, pag. 9.

²⁰ *Ibid.*

Roma ca pontif – declară credincioșilor ortodocși – am spus: dacă greșesc, corecțați-mă. Repet aceste cuvinte și astăzi, în mijlocul vostru când sunt mai puțin pregătit să vorbesc în limba română. Corecțați-mă!²¹” Apoi, în mijlocul aplauzelor, începea discursul său în această limbă atât de sonoră și întrețesută cu multe cuvinte latine, încât nu pare a fi un vorbitor străin, acest călător venit din Italia. A amintit de istoria lungă a creștinismului în România, curajul cu care a fost păstrată credința “rezistând persecuțiilor violente și a propunerilor șirete a unei vieți fără Dumnezeu”²². Patriarhul Teoctis răspundea prin același impuls.

Al II-lea mileniu a fost deschis cu rană adâncă a despărțirii creștinilor din Orient și Occident²³. Dar se încheiaseră cu dorința sinceră ca între cele două Biserici “rana să se vindece”²⁴! Patriarhul părea încrezător. “Credincioșii și clerul – aveau să declare mai târziu – așteaptă unirea vizibilă a Bisericii. Trebuie să mergem până la capăt cu toate forțele”²⁵. Teoctist îl elogia pe Ioan Paul al II-lea deoarece “accepta reconsiderarea primatului Sf. Petru”²⁶. Se mai afirma că *trebuie să ne întoarcem la rădăcinile primului mileniu creștin, când Papa de la Roma era **primus inter pares***. Foarte impresionant era când erau văzuți Papa și Patriarhul mergând cot la cot, era ca și cum ai fi văzut o fărâamă furată din viitor. Papa Ioan Paul al II-lea, venind în România, a amintit multe urme ale trecutului. În timp ce papa trecea cu mașina prin București, a văzut imaginea gri și pompoasă a edificiilor staliniste, marile piețe goale, îmbrăcămintea modestă a mulțimii care îl sărbătorea, agitând stegulețe sau ridicând pancarte cu texte: *Bine ați venit în România* sau *Sfinte Părinte te iubim!* Multe grupuri au apelat la limba

²¹ Idem.

²² Ibid.

²³ Cfr. <http://www.geocities.com/Athens/Forum/9934/7-9mai.html>

²⁴ MARCO POLITI, *op. cit.*, pag. 9.

²⁵ Ibid.

²⁶ Idem.

latină pentru a se face mai înțeleși de Sanctitatea Sa: “Pax hominibus” era scris pe o pancartă imensă.

Bucureștiul îi amintește de obositoarea tranziție parcursă de întreaga Europă de Est. “Mulțumesc lui Dumnezeu – a exclamat papa la aeroport – că după iarna aprigă a comunismului a venit primăvara speranței. Pentru a vindeca rănille trecutului recent atât de aspru și dureros, e nevoie de răbdare și înțelepciune, spirit de întreprindere și corectitudine”²⁷. Era pe drept cuvânt o provocare adresată în mod special tinerilor. Pe atunci președinte, Emil Constantinescu, un intelectual fin și sensibil care i-a dat salutul de bun venit, elogiază rolul papei Ioan Paul al II-lea în era post-comunistă²⁸. “Erau pereți invizibili, afirmă, dar Papa a muncit pentru a schimba inimile: în loc să provoace războaie, a dezvoltat în acești ani tulburi un ritual benefic de exorcism”²⁹.

În prima sa zi de vizită în București, petrecută în catedrala ortodoxă, urmată de o întâlnire cu episcopii catolici și încheiată în palatul prezidențial în frunte cu corpul diplomatic și demnitarii tuturor religiilor, Ioan Paul al II-lea a reevocat mai multe aspecte. A amintit de victimele persecuțiilor ateismului în rândul credincioșilor și clericilor ortodocși, catolici de rit latin și greco-catolici, și a atins chiar și tema fierbinte a bunurilor comunităților greco-catolice confiscate și încorporate în Biserica Ortodoxă după război³⁰. “Dacă ne vine greu să ne întoarcem în trecut – a spus în timpul întâlnirii cu conferința episcopală catolică – să se restituie cel puțin școlile și locurile de cult. Dreptatea cere ca ceea ce a fost luat, să fie restituit pe cât posibil”³¹.

Zburând deasupra Bucureștiului, avionul Papei a făcut un drum mai lung pentru a evita “teatrul” războiului din Iugoslavia.

²⁷ Idem.

²⁸ Cfr. <http://www.geocities.com/Athens/Forum/9934/7-9mai.html>

²⁹ MARCO POLITI, *op. cit.*, pag. 9.

³⁰ Cfr. site www.zenit.it, Intervista con mons. Pamfil Cârnațiu, *Visita papale in Romania*, ZF99042805.

³¹ MARCO POLITI, *Il mondo rispetti le minoranze*, pag. 9.

Dar și România era un *front de război*. De la frontierele occidentale se văd avioanele organizației NATO efectuând un raid. Patriarhul Teoctist invocă oprirea focului: *Aceasta a fost o ocazie pentru mărturisirea comună în favoarea păcii, și a cerut imediata oprire a bombardamentelor*. Președintele Constantinescu dorea pace și reconciliere, dar sublinia cu fermitate că nu poți rămâne de piatră, când “persoane asemenea nouă sunt alungate din casele și patria lor, în timp ce popoare întregi suferă din cauza iresponsabilității conducătorilor lor”³². Papa Ioan Paul al II-lea arăta o cale către viitor: “Acolo unde există regiuni mozaice complexe socio-religioase, este nevoie de răbdare și bunăvoință pentru a învăța arta de a trăi împreună. Unul și celălalt trebuie să se recunoască parteneri. Este necesar respectul pentru minorități, dialog, iertare și reconciliere”³³.

Ioan Paul al II-lea și Patriarhul Teoctist a celebrat Liturghia împreună

Vizita de la București, îmbrățișarea patriarhului Teoctist și primirea călduroasă a credincioșilor ortodocși deschid papei Ioan Paul al II-lea ușa spre Rusia. “Sunt fericit”³⁴, a spus Papa colaboratorilor săi. În inima sa purta imaginea unei tinere călugărițe românce, cu vâlul alb în jurul obrazilor conform uzanței medievale, care sărută cu aceeași venerație și respect atât mâna papei cât și mâna patriarhului ortodox. “Mulțumesc pentru bucuria fraternității pe care am trăit-o împreună”³⁵. A mai spus Papa celor 100.000 de credincioși ortodocși care ovaționau cât îi ținea gura: “Trăiască Papa”.

Călătoria din România a fost o încercare generală și un ceremonial studiat împreună cu patriarhul Teoctist și pare să fie făcut anume pentru a plăcea lui Alexie al II-lea, patriarhul Rusiei.

³² Ibid.

³³ Idem.

³⁴ MARCO POLITI, *Wojtyla e il Patriarca celebrano messa insieme in La Repubblica* – 10 mai 1999, pag. 8, secțiunea POLITICA EXTERNĂ.

³⁵ MARCO POLITI, *Wojtyla e il Patriarca celebrano messa insieme*, cit., pag. 8.

Papa s-a prezentat ca un “oaspete” al patriarhiei ortodoxe române, omagiul său adus Bisericii Ortodoxe a fost public și sincer, însăși ideea de a celebra duminica sfintele liturghii alternativ, mai întâi Patriarhul, apoi Papa, a avut semnificația clară de a pune vizibil pe același plan paritatea patriarhului Occidentului (Wojtyla) cu patriarhul oriental. E ceea ce doresc ortodocșii, care consideră pontiful drept *primus inter pares*. “Sunt aici, în mijlocul vostru impulsivat de dorința unei uniri autentice”, a declarat Wojtyla. “Să reunim forțele împrăștiate și să ne căim de falimentele și mofturile trecutului”³⁶, a repetat Patriarhul.

De ani de zile, Ioan Paul al II-lea nutrea dorul de a merge la Moscova, a *treia Romă*, și iată că în sfârșit, scopul este tangibil. “E mult mai mult decât o ușă deschisă, s-a deschis o poartă³⁷”, anunță purtătorul de cuvânt al papei, Joaquin Navarro. “Rămâne doar concretizarea”. “Călătoria în România - adaugă Navarro - a fost urmărită cu un interes deosebit de toate țările ortodoxe, iar declarația comună asupra războiului din Balcani a suscitat atenția tuturor. Mulți cred că Ioan Paul al II-lea s-ar putea deplasa în Rusia chiar în 2000 și nu este exclusă o călătorie la Belgrad (sau poate Kosovo), dacă se va restabili pacea. În Vatican circulă cuvinte deocheate: “E mai bine să nu facem ipoteze”³⁸! Dar chiar și următoarea vizită în Armenia, pe care a făcut-o este una dintre etapele ulterioare de apropiere. Chiar pe 9 mai 1999, Ioan Paul al II-lea a reînnoit apelul pentru pacea din Iugoslavia *depunându-se armele în sfârșit*. În aceeași simfonie, patriarhul Teoctist a cerut încheierea războiului. Între timp, Vaticanul confirma că în scurt timp, Rugova îl va întâlni pe Papa. Sfântul Scaun a încurajat la maxim autonomia celor din Kosovo în interiorul Iugoslaviei, fără a oferi spațiu violențelor secesioniste ale UCK-ului.

Purtătorul de cuvânt al Vaticanului (Navarro) sublinia că a avut însărcinarea dificilă de a oferi explicații în privința poziției Vaticanului în aceste momente dificile: “Pozițiile celor

³⁶ MARCO POLITI, *Wojtyla e il Patriarca celebrano messa insieme*, pag. 8.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

două părți (Miloșevici și NATO) erau complet greșite. Singura cale de ieșire era negocierea fiind foarte important ca să se fi ajuns la o cale cât mai curând posibil”³⁹.

Papa Ioan Paul al II-lea a fost pe placul românilor. “Are un accent bun, plăcut când vorbește limba noastră”⁴⁰, comenta o tânără venită să asiste la ceremonia celebrată de Patriarh în prezența Papei. Cineva din mulțime a aclamat: *Toți suntem curioși, emoționați și nu ne imaginăm niciodată în viață să-l vedem pe Papa de la Roma la noi, acasă, în România*. Mai bine de 100.000 de ortodocși au venit la ritualul solemn din Piața Mare unde se spune că pe viitor se va ridica o catedrală ortodoxă la construirea căreia Papa și-a oferit contribuția (așa după cum a anunțat Teoctist în fața mulțimii care a primit cu aplauze vestea).

Liturghia celebrată de Patriarh a fost un eveniment extraordinar. Niciodată nu s-a mai pomenit ca Biserica Ortodoxă să celebreze o liturghie în mijlocul orașului. Putem spune că era un *spectacol unic*. Papa și Patriarhul, fiecare cu cortegiul său, s-au întâlnit pe treptele ce duceau spre altar. Amândoi îmbrăcați cu veșminte aurite și acoperământul de pe cap împânzit cu perle și pietre prețioase. S-au salutat cu o scurtă înclinare, între nori de tămâie, în timp ce cântul corului umplea întreaga piață. Împreună, cei doi au urcat la altar și în timp ce Patriarhul celebra, Papa urmărea toate cu atenție din locul său stabilit.

La sfârșitul sfintei Liturghii a ținut un scurt discurs și a binecuvântat și el mulțimea prezentă amintind experiența comună a tuturor creștinilor din România, din timpul persecuțiilor staliniste: “Suferințele au fost ocazii prețioase de sfințire”⁴¹. Și din nou l-a îmbrățișat pe Teoctist. După amiază a celebrat Wojtyła într-un parc, în fața a 300.000 de credincioși, în timp ce patriarhul asista fratern. Ultimele cuvinte ale Papei au fost adresate tinerilor: “Ați fost eliberați de dictatura comunistă, nu vă lăsați înșelați de visele periculoase ale consumismu-

³⁹ Idem.

⁴⁰ Idem.

⁴¹ Idem.

lui⁴²! Prin aceste memorabile cuvinte papa Ioan Paul al II-lea a fost simbolul umilinței, care vorbea oamenilor cu înțelepciune și credibilitate, stimulând în sufletele tuturor dialogul.

În cele ce urmează vom reda fragmente din declarațiile comune ale Papei Ioan Paul al II-lea și al Patriarhului Teoctist din 09 mai 1999.

(Fragmente din discursul Patriarhului Teoctist la Liturghia oficiată de Papa în Parcul Izvor)

Sanctitatea Voastră,

Suntem deosebit de bucurosi, noi, membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române să participăm la această grandioasa Missa celebrată în inima Capitalei noastre de primatul Bisericii Catolice. Sfânta Liturghie din această dimineață, precum și Missa de acum, săvârșite cu participarea impresionantă a poporului lui Dumnezeu din această țară, reprezintă fără indoială momente culminante ale vizitei Sanctității Voastre în România. "Iată acum ce este bun și ce este frumos, decât numai a locui frații împreună" repetăm și noi astăzi cu psalmistul David.

Paradoxal, în timpul Liturghiilor săvârșite pe parcursul acestei zile am trăit, pe de o parte, bucuria întâlnirii cu Sanctitatea Voastră iar, pe de altă parte, durerea unei separări încă persistente, neputând să ne împărtășim din același Sfânt Potir. Cu adevărat, noi, creștinii trebuie să fim conștienți de responsabilitatea pe care o purtăm pentru înstrăinarea din secolele trecute, de contra-mărturia pe care această stare o prezintă în fața lumii și să ne rugăm lui Dumnezeu "pentru unirea tuturor".

Să facem, de asemenea, tot ce ne stă în putință pentru redescoperirea noastră, începând cu respectul izvorât din iubire al tradiției fiecăruia. Prezența Sanctității Voastre la Liturghia Ortodoxă precum și a Noastră la Missa Catolică arată tocmai acest respect față de identitatea Bisericilor

⁴² Idem.

noastre care tind spre unitatea deplină întru credință. Drumul este greu și obstacolele nu puține. Dumnezeu ne va călauzi pașii spre împlinirea acestui deziderat. (...)

Sanctitatea Voastră, Acest secol a cunoscut cele mai mari tragedii din istoria omenirii prin cele două războaie mondiale, iar astăzi continentul european este confruntat cu o evidentă criză morală, o situație economică precară în centrul și estul Europei, războiul din Iugoslavia etc. “Unde s-a înmulțit păcatul, acolo a prisosit și harul lui Dumnezeu” spune Sf. Apostol Pavel. Pentru noi, creștinii, în acest veac s-a întărit dorința de unitate creștină. Conștiința păcatului dezbinării și efortul de apropiere pentru refacerea unității de credință promovat de mișcarea ecumenică sunt fără îndoială un dar al lui Dumnezeu pentru creștinii secolului pe care-l încheiem peste puțin. Ne bucurăm că Biserica Ortodoxă s-a înscris printre inițiatorii acestei mișcări de la începutul secolului, iar Biserica Ortodoxă Romană a fost și rămâne una dintre cele mai active în acest sens. Ne bucurăm, de asemenea, de deschiderea ecumenică promovată de Conciliul Vatican II care a descoperit și afirmat valori de credință esențiale, păstrate cu sfințenie în Biserica Ortodoxă, ca sinodalitatea și importanța Bisericii locale. (...)

Sanctitatea Voastră, Biserica Ortodoxă Română este convinsă ca nu poate exista conviețuire și cu atât mai puțin dialog și conlucrare decât prin bunăvoința și deschidere din partea tuturor creștinilor, atât pe plan local, cât și pe plan universal. Încercările prozelitiste nu fac decât să învenineze relațiile dintre Biserici și să producă animozitate și vrajmășie între oameni. Cu toții trebuie să fim conștienți că diferendele între creștini nu se rezolvă decât prin dialog și mai ales prin dragoste. Credincioșii catolici și greco-catolici din această țară împreună cu alte comunități creștine și necreștine trăiesc în mijlocul majorității ortodoxe în înțelegere și conlucrare. În multe momente cruciale din istoria țării, ortodocșii și greco-catolicii au fost împreună în realizarea năzuințelor de unitate națională. Divergențele izolate există și la noi ca și în alte părți, dar determinarea pentru o conviețuire pașnică

este puternică. Biserica Ortodoxă Română are convingerea că împreună cu Biserica Catolică și Greco-catolică, precum și cu alte comunități religioase din această țară pot aduce contribuția lor specifică la viața națiunii române într-o perioadă de răscruce a istoriei sale. Bisericile din România împreună cu creștinatatea europeană întregă, în drumul lor comun spre unitate pot forma, de asemenea, "sufletul" pe care îl caută cu ardoare Europa zilelor noastre.

Vă mulțumim, Sanctitatea Voastră, pentru bucuria de astăzi și dăm slavă lui Dumnezeu pentru darul întâlnirii în rugăciune și în speranța realizării unității de credință a tuturor celor care Îl mărturisesc pe Hristos ca Domn și Mântuitor al lumii.

(Fragmente din Liturghia oficiată de Papa Ioan Paul al II-lea la Parcul Izvor)

Prefericirea Voastră,

"(...) Cristos cel răstignit a înviat: iată marea veste pascală pe care fiecare credincios este chemat să o proclame și să o mărturisească cu curaj. Înainte de a părăsi acest pământ, Mântuitorul le vestește discipolilor venirea Mângâietorului: "Și Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mângâietor vă va da vouă ca să fie cu voi în veac, Duhul adevărului, pe care lumea nu poate să-l primească, pentru că nu-l vede, nici nu-l cunoaște. Voi îl cunoașteți, că rămâne la voi și în voi va fi!"

Începând de atunci, Duhul Sfânt însuflețește Biserica și o face să devină semn și instrument al mântuirii pentru întreaga umanitate. El lucrează în inima creștinilor și îi face conștienți de darul și de misiunea pe care au primit-o de la Domnul cel înviat. Duhul i-a îndemnat pe apostoli să străbată toate drumurile lumii cunoscute pe atunci pentru a vesti Evanghelia. În felul acesta, mesajul evanghelic a ajuns și s-a răspândit și aici, în România, datorită jertfei eroice adusă de mărturisitori ai credinței și de martiri, de ieri și din secolul nostru. Într-adevăr, privind istoria Bisericii pe

pământ românesc, putem repeta cu inima plină de recunoștință: “Mari sunt lucrările Domnului!” “Mari sunt lucrările Domnului!” Exclamația Psalmistului mi se naște spontan în inimă în această vizită a mea, care-mi oferă posibilitatea să văd cu proprii ochi minunile pe care le-a făcut Dumnezeu de-a lungul secolelor și mai ales în ultimii ani. Până nu de mult, era de neimaginat că Episcopul Romei ar fi putut veni în vizită la frații și surorile în credință care trăiesc în România. Astăzi, după o lungă iarnă de suferință și de prigoană, putem în sfârșit să ne dăruim unii altora îmbrățișarea păcii și să-l lăudăm împreună pe Domnul.

Vă salut pe toți cu multă afecțiune, mult iubiți Frați și Surori. Salut cu cordalitate pe Beatitudinea Sa Patriarhul Teoctist, care, printr-un neprețuit gest fratern, a voit să asiste la această concelebrare euharistică. Prezența sa, cordialitatea sa, spiritul său ecumenic mă impresionează profund. Îi exprim recunoștința mea și pentru toate acestea îi aduc mulțumire Domnului nostru Isus Cristos. Vă salut încă o dată cu bucurie pe voi, mult iubiți și venerați Frați întru Episcopat, adresând un gând particular arhiepiscopului de București, Monsenior Ioan Robu, și Mitropolitului de Făgăraș și Alba Iulia, Monsienor Lucian Mureșan. Le mulțumesc din inimă pentru cuvintele pe care mi le-au adresat la începutul Liturghiei, făcându-se interpreții simțămintelor comune. Îmbrățișez spiritual pe toți și pe fiecare, catolici de rit latin și de rit bizantin-roman, deopotrivă dragi inimii mele. Salut preoții, călugării, călugărițele și laicii care se dedică apostolatului. Salut tinerii și familiile, bolnavii și cei încercați de suferință fizică și spirituală. Din această Capitală doresc să îmbrățișez întreaga Românie, în toată alcătuirea ei: pe toți, din apropiere și de departe, îi asigur de afecțiunea și rugaciunea mea. E o mare bucurie spirituală pentru mine faptul că mă aflu pe pământ românesc și să-i mulțumesc lui Dumnezeu împreună cu voi pentru lucrările minunate pe care le-a înfaptuit și pe care Liturghia timpului pascal ne invită să le amintim cu bucurie și grațitudine față de Domnul. Acum, când se încheie acest secol și se întreză-

resc deja zorii celui de-al treilea mileniu, privirea se îndreaptă către anii care s-au scurs, căutând în ei semnele milostivirii divine, care însoțesc mereu pașii celor care se încred în Dumnezeu. Cum să nu menționăm Conciliul Vatican II, care a deschis o nouă eră în istoria Bisericii, imprimându-i un nou avânt? Datorită Constituției Lumen Gentium, Biserica a dobândit o conștiință mai profundă de a fi popor al lui Dumnezeu în drum spre împlinirea Împărășiei. Percepem misterul Bisericii una, sfântă, catolică și apostolică, și descoperim valoarea misiunii sale în mod deosebit aici, pe pământ românesc, unde trăiesc alături, unii de alții, creștini care aparțin tradiției orientale și celei occidentale. Trăiesc orientați spre unitate, preocupași să răspundă poruncii lui Cristos și, prin aceasta, dornici să dialogheze, să se înțeleagă și să se ajute între ei. Această năzuință de cooperare fraternă, susținută de rugăciune și însuflețită de stimă și respect reciproc, trebuie sprijinită și promovată, căci numai pacea edifică, pe când discordia distruge.

În numele acestei mari inspirații ecumenice, mă adresez tuturor celor ce cred în Cristos, care trăiesc în România. Mă aflu aici printre voi însuflețit numai de dorința adevăratei unități și de voință de a îndeplini ministerul petrin pe care Domnul mi le-a încredințat între frații și surorile în credință. Îi multumesc lui Dumnezeu că imi este dat să îndeplinesc atare slujire. Doresc din inimă și mă rog ca să se poată ajunge cât mai curând la deplina comuniune fraternă între toți cei ce cred în Cristos, din Occident și din Orient. Pentru această unitate, însuflețită de iubire, s-a rugat divinul Învățător în Cenacol, în ajunul pătimirii și morții sale. Această unitate a creștinilor este înaintea de toate opera Duhului Sfânt, de invocat fără încetare. (...)

Mult iubiți catolici din România, știu bine cât ați suferit în anii cumplitului regim comunist; mai știu și cu cât curaj ați perseverat în fidelitatea voastră față de Cristos și Evanghelia sa. Acum, în pragul mileniului trei, nu vă fie teamă: deschideți larg porțile inimii voastre Mântuitorului Cristos! El vă iubește și vă este aproape; El vă cheamă la un reînnoit

angajament de evanghelizare. Credința este dar al lui Dumnezeu și patrimoniu de incomparabilă valoare, care trebuie păstrat și răspândit. În pastrarea și promovarea valorilor comune, fiți mereu deschiși unei efective colaborări cu toate grupurile etnico-sociale și religioase care alcătuiesc țara voastră, animați întotdeauna de speranță și de iubire. Maria, Maica Răscumpărătorului, să vă însoțească și să vă ocrotească pentru ca să puteți scrie noi pagini de sfințenie și de generoasă mărturie creștină în istoria României. Amin! Cristos a înviat!”

După aceste două fragmente vom concluda cu un articol preluat de pe site-ul *www.teoctist.info* care spune totul despre această memorabilă vizită a papei Ioan Paul al II-lea în România

Vizita Suveranului Pontif la București “a deschis mai mult decât o poartă”. Planeta e cu ochii pe Papa!

Vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România a aplanat profundele divergențe ce stăpâneau relațiile dintre ortodocși și greco-catolici, scrie, într-un comentariu difuzat ieri, agenția France Presse. Dar numai viitoarele negocieri între cele două biserici vor arăta dacă declarațiile publice de “dragoste fraternă” au fost sincere.

“Așteptăm totuși viitoarea întâlnire interconfesională, din 10 iunie 1999, pentru a vedea dacă această vizită a contribuit la o schimbare de atitudine în randul ortodocșilor”, a afirmat vicarul greco-catolic de Oradea, Constantin Sabau. Principalele fragmente de discurs surprinse de AFP, pasajele cele mai semnificative și mai pline de speranță: “Sfârșitul persecuțiilor a adus libertate greco-catolicilor, dar problema lăcașelor de cult așteaptă încă o soluție definitivă. Doresc ca dialogul să fie calea urmată pentru a cicatriza rănilor și pentru a rezolva dificultățile care au mai rămas” (din cuvântul rostit de Sfântul Părinte, sâmbătă, în fața Patriarhului ortodox Teoctist) și, respectiv, “Sperăm ca vizita Sanctității voastre va da un impuls dialogului angajat cu Biserica greco-catolică, care a început deja să-și arate roadele” (răspunsul Patriarhului Teoctist). Un

semn pozitiv sunt, potrivit AFP, unele din ultimele cuvinte rostite de Sfântul Părinte pe pământ românesc: “Îl invit din toată inima pe Prea Fericitul Teoctist la Roma”. Vocea Americii vorbește despre “criticile indirecte” aduse de Papa Ioan Paul al II-lea și Patriarhul Teoctist “raidurilor NATO din Iugoslavia (...) în numele lui Dumnezeu”.

Preluând o relatare Reuters, Central Europe Online notează pelerinajul masiv al creștinilor catolici sau ortodocși spre locurile în care s-au oficiat cele două slujbe de duminică dar și remarcile purtătorului de cuvânt al Vaticanului, Joaquin Navarro-Valls: “Prezența masivă la ambele liturghii naște un nou cadru pentru dialogul interconfesional. Vom urmări evoluțiile din România și din celelalte patriarhate ortodoxe. Vizita a deschis mai mult decât o poartă”. Agenția Associated Press consideră că vizita Suveranului Pontif în România reprezintă ruperea barierelor Creștinismului. Papa Ioan Paul al II-lea l-a îmbrățișat pe Patriarhul Teoctist, convins că a venit timpul să dispară “orice formă de frică și suspiciune” dintre cele două biserici.

Vizita de trei zile în România a Sfântului Părinte face parte dintr-un plan amplu și ambițios, care include și o posibilă călătorie la Moscova, unde Papa s-ar putea întâlni cu Patriarhul Rusiei, liderul celei mai mari Biserici Ortodoxe, notează AP. Cotidianul liberal austriac *Der Standard* notează satisfacția deosebită cu care Suveranul Pontif a părăsit România, susținând că despre Patriarhul Teoctist a aflat că este la fel de mulțumit de vizita Papei. și, desigur, este amintită “poarta spre Moscova”, evocată de atâtea ori în ultimele zile. Mai multe publicații germane (*Freie Presse* din Chemnitz - fostul Karl Marx Stadt din estul Germaniei - și *Bussines Chanel*, ziar electronic din Leer) au folosit, ca poză centrală a primei pagini în ediția de luni, câte o secvență surprinsă în momentele de intimă amicitie între cei doi înalți ierarhi. În vreme ce prestigioasa revistă *Focus* scria, în ediția sa electronică, despre premiera produsă la București și despre apelul comun la pace în Kosovo lansat de Teoctist și Ioan Paul al II-lea⁴³.

⁴³ Cfr. www.teoctist.info preluat din cotidianul *Ziua*, 11 mai 1999.